

annehmen. Auch das Kennzeichen, das sowohl für die *K. augusta* ♀ wie für die „*K. dentata* ♀ Speiser“ angegeben wird, nämlich die roten hinteren Augenränder, ist nicht charakteristisch. Von 14 weiblichen Exemplaren der *augusta*, die ich hierauf untersuchte, waren 7 mit roten und 7 mit ganz schwarzen hinteren Augenrändern.

Was „*K. dentata* ♂ Speiser“ betrifft, auch diese hat Farbenabweichungen. Taschenberg beschreibt die Farbe dieses Männchens wie folgt: „Schwarz.-Schenkel und Schienen roth, mit Ausnahme der Spitze an den hintersten.“ (Zeitschr. für die gesamten Naturwissenschaften 1865 pg 73). Speiser sagt aber über sein *dentata*-Männchen: „der Hinterleib ist in der Grundfarbe schwarz, mitten im postpetiolus liegt aber ein gleichsam nur aus der Tiefe hervorschimmernder roter Fleck, ebenso schimmern die Segmente 2—3, die Basis des vierten rötlich.“ Bei all meinen Exemplaren ist der Hinterleib völlig schwarz.

Ob also dieses Männchen und Weibchen, die Speiser nach zwei von Brischke gefangenen Exemplaren beschrieben hat, eine Form der *augusta* sind oder eine andere *Kaltenbachia*-Art, ist ohne Ansicht dieser Exemplare nicht zu entscheiden. Fest steht aber, dass hierauf die Name *dentata* nicht anwendbar ist.

Auch die Frage, ob diese zwei Exemplare als zwei Geschlechter einer selben Art zusammengehören ist ungewiss. Die Ausdrucksweise Schmiedeknecht's: „die folgende Beschreibung ist von Speiser nach einem durch Brischke in der Umgebung von Danzig gefangenen Pärchen gegeben“ ist irreführend. Aus Speiser ergibt sich, dass Brischke diese zwei Exemplare auf einer gewissen Exkursion gefangen habe, aber nirgendwo finde ich, dass sie zusammenfliegend gefangen würden, und überdies motiviert Speiser selber die Zusammengehörigkeit auf übereinstimmende Kennzeichen.

Ich will diesen Aufsatz hiermit schliessen, dass ich Herrn H. Teunissen meinen verbindlichsten Dank ausspreche für die von ihm durch Literaturangabe und Zusendung von Zitaten geleistete Hilfe.

Tilburg.

A. ADRIAANSE, MSC.

Een merkwaardige Gynandromorph van *Diprion pini* L.

In den loop van 1939 ontving ik van Dr. J. G. van Houten, toentertijd assistent op de Biologische Afdeeling van het Koloniaal Instituut, een aantal exemplaren van *Diprion pini* L., gekweekt uit larven afkomstig van de „Hooge Veluwe“. Hieronder bevond zich een gynandro-

morph, die mij merkwaardig genoeg lijkt om aan de vergetelheid ontrukkt te worden.

In hoofdzaak is het een transversale gynandromorph, een type, dat niet zoo heel veel voorkomt. Op het eerste gezicht, wanneer men alleen let op kop en abdomen, zou men zelfs kunnen meenen met een zuiver transversale gynandromorph te doen te hebben. Het overlangs gedeelde schildje vestigt echter al spoedig de aandacht op de overschuiving, die in de thorax plaats heeft.

De volledige beschrijving is als volgt:

De kop is geheel die van een ♂ *Diprion*, met de typisch gekamde antennen, ook de vorm van de kopkapsel zelf is zuiver mannelijk.

Aan de prothorax is het pronotum links duidelijk mannelijk, de rechterhelft is daarentegen licht gekleurd op het midden na, dat zwart is. Ook is de vorm hier duidelijk intermediair tusschen die van een ♂ en een ♀, dus voller en meer ronde „schouders” vormend.

Wat de mesothorax betreft, het mesonotum is geheel zwart, op een lichte veeg na, die de kantige zijrand tusschen de rechter voorhoek van het scutellum en de vleugelbasis inneemt. De indruk is dus overwegend mannelijk, alleen is de bestippling wel iets minder dicht dan bij de ♂♂ van deze soort doorgaans het geval is.

Het scutellum is scherp in twee gelijke deelen gescheiden. De linker helft is zwart, dicht bestippeld (dof), dus mannelijk, de rechter helft is geel en minder dicht bestippeld, dus vrouwelijk.

De mesopleurae en het mesosternum lijken sterk op die der normale mannelijke dieren, met uitzondering van de bestippling, die een weinig minder dicht is. Ook is er rechts een lichte veeg langs de achterrand van het episternum.

Over de metathorax valt niet veel te zeggen, behalve dat rechts van het postscutellum een lichte vlek aanwezig is, die links ontbreekt.

Ook aan de pooten zijn eenige bijzonderheden op te merken.

Van het eerste paar is alleen de rechter ongeschonden, van de linker ontbreken de tarsleden 1—4¹⁾. De linker poot is zuiver mannelijk, het eenige overgebleven tarslid rechts is echter duidelijk eenigszins verbreed zonder echter den omvang te bereiken, die het bij de ♀♀ van deze soort heeft.

Aan de middenpooten is een dergelijk verschil niet te constateeren, aangezien hier de geheele tars ontbreekt.

Aan de achterpooten zijn alle tarsleden rechts iets te breed voor een ♂.

¹⁾ Deze ontbrekende tarsleden en ook de 5 tarsleden van de rechter middenpoot zijn waarschijnlijk door soortgenooten, die in dezelfde beperkte ruimte uitkwamen, afgebeten.

Dit afbijten van pooten en sprietleden is een euvel, dat zich bij dergelijke eenigszins massale culturen van bladwespen vaak voordoet.

De vleugels zijn zeer verschillend van grootte, met dien verstande, dat de rechter vleugels aanzienlijk groter zijn dan de linker, zij representeeren dus resp. het ♀ en ♂ geslacht. De voorvleugellengte bedraagt links 5 mm, rechts 6.5 mm.

Het abdomen is geheel dat van een *pini* ♀, op het eerste tergiet na, waarvan de linker helft dofzwart is en dus dat van een ♂.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de verdeeling overdwers niet scherp is; de geheele thorax + het eerste abdominale segment vormen een overgangsgebied. In het achterste gedeelte hiervan zijn het mannelijk en vrouwelijk gedeelte duidelijk gescheiden, maar meer naar voren schijnen mannelijke en vrouwelijke cellen tesamen deel te hebben genomen aan den opbouw der verschillende organen. Zeker is dit met de pooten het geval, die bepaald intermediair zijn en wellicht ook met het integument der thoraxsegmenten zelf, waarvan de cuticula een sculptuur vertoont, die eveneens min of meer tusschen beide sexen in staat. Op welke wijze nu echter uit een mozaiek van mannelijke en vrouwelijke cellen een dergelijk intermediair orgaan ontstaat is een probleem op zichzelf.

G. BARENDRECHT.

Zochten *Vanessa io* L. en *Aglais urticae* L. in 1940 vroegtijdiger dan gewoonlijk een winterverblijfplaats op?

Van bovengenoemde Dägvlinders vlogen er, *geruimen tijd vóór den herfst*, bij mij in slaapkamers voorwerpen binnen, waarvan enkele zich tegen het plafond en andere tegen een wand ter ruste zetten.

Nam men dit verschijnsel ook elders-waar?

Zéér tot mijn spijt verwijderde men de vlinders, buiten mijn voorkennis, korten tijd nadat zij waren binnengevlogen, zoodat ik niet heb kunnen vaststellen of zij toen reeds al dan niet hun overwinteringsperiode waren ingegaan.

Arnhem, Maart 1941.

A. A. VAN PELT LECHNER.

Pissodes piniphilus Herbst (Col., Curc.) en onze dennenbosschen.

Een mededeeling van den heer Voûte over *Pissodes piniphilus*, gedaan op de 74e wintervergadering van de N.E.V. (Tijdschr. voor Entom. LXXXIV, 1941, p. XXI—XXIV), is mij aanleiding een vondst van deze soort te vermelden uit het westen des lands. In 1938 trof ik n.l. tusschen een aantal Coleoptera, die de heer J. S. Zaneveld op